

TWO OR MORE PERSONS IN BULGARIAN CRIMINAL LAW³⁰

Assist. Nikolay Nikolov
Law Department, Criminal Law and Security
Ruse University „Angel Kanchev“, Bulgaria
Tel. +359 888 736565
e-mail: nalnikolov@uni-ruse.bg

Abstract: *The article reviews the use, understanding and application of the term "two or more persons" in Criminal Law. The difference in the interpretation of the term when it refers to the perpetrators of the crime and the victims of the crime is pointed out and substantiated. It is argued that this difference is expressed in the different, broader understanding of the term from the definition given in Art. 93 item 12 of the Penal Code, as the evidence for this is related both to its terminological interpretation and to the spirit and letter of the law, as well as to the achievement of the measure of justice.*

Keywords: *“two or more persons”, justice, perpetrators, victims, Bulgarian Penal Code*

JEL Codes: *K410, K420*

ВЪВЕДЕНИЕ

Терминът „две или повече лица“ е често срещан в действащия наказателен кодекс на Р Б. Същият се отнася както до извършителите на престъплението /проф. И. Ненов, Наказателно право, 1972, също А. Гергинов-доцент, доктор, Наказателно право-Специална част/, така и до пострадалите от престъплението лица, като и в двата случая наличието на „две или повече лица“ квалифицира извършеното като по тежко наказуемо престъпление. В статията се прави преглед на употребата, разбирането и приложението в Наказателното право на термина „две или повече лица“. Изтъква се и се обосновава разликата при тълкуването и приложението на термина, когато същият се отнася до извършителите на престъплението и пострадалите от престъплението. Застъпва се становище, че тази разлика се изразява в различното, по-широко разбиране на термина от дефиницията, дадена в чл. 93 т. 12 НК, когато употребата му се отнася до пострадалите от престъпното деяние, като аргументите за тази теза са изведени както от терминологичното му тълкуване /лексическо, граматическо и логическо/, така и от духа и буквата на закона, а също и във връзка с постигането на мярата за справедливост.

ИЗЛОЖЕНИЕ

1. Употреба на термина „две или повече лица“.

Словосъчетанието „две или повече лица“ е много употребяван термин в наказателното право-точно в този си вид се среща общо 28 пъти. Използването му и значението му са свързани с онези случаи, когато или извършителите на престъплението са повече от един или когато пострадалите от престъплението са повече от едно лице.

При 22 от случаите е налице използването му по отношение на извършителите на престъплението-винаги като квалифициращ основния състав признак, което води и до по-

³⁰ Оригинално заглавие на български език: ДВЕ ИЛИ ПОВЕЧЕ ЛИЦА в Наказателното право на Р България /терминологично тълкуване и правно приложение

високото наказание, което е предвидено в тези случаи. При пет хипотези терминът се използва по отношение на пострадалите лица и също е свързан с по-тежко наказуемите състави, тъй като от престъплението на практика се засягат по-голям брой пострадали. В един от случаите словосъчетанието е употребено по отношение на лица, към които е насочено престъплението-чл. 293 ал. 2 НК-подбуждане към престъпление, поради което не може да се приеме, че същите лица спадат към категорията на пострадалите, поради което тази група е обособена като отделна.

Терминът „две и/или повече лица“ съществува в Наказателния кодекс на Р България и в една друга разновидност-„повече от едно лице“-напр. чл. 123 ал. 3 НК, чл. 116 ал. 1 т. 4 НК, чл. 343 ал. 3 и 4 НК и др. На практика, след извършването на граматически и лексикален анализ, може обосновано и категорично да се направи извод, че и във всички тези случаи законодателят е имал предвид „две или повече лица“-т.е. винаги повече от едно лице. Следователно тези текстове, съдържащи в себе си „повече от едно лице“ също следва да бъдат възприети като част от случаите, относими към термина „две или повече лица“ и да бъдат обект на това разглеждане. Техният брой в НК обхваща 10 разпоредби.

С това общият брой текстове в Наказателния кодекс на Р България, които директно използват термина „две или повече лица“ или относим /със същото съдържание/ към него смисъл-„повече от едно лице“ възлизат на 38 бр.

2. Легално определение-чл. 93 т. 12 НК.

Многократното използване на термина „две или повече лица“ и относимия към него термин „повече от едно лице“ в Наказателния кодекс на Р България би следвало да не предизвиква трудности при тълкуването и прилагането на разпоредбите, в които те се употребяват. И това наистина е така особено в онези законови хипотези, в които терминът „две или повече лица“ се свързва с извършителите на съответното престъпление-напр. чл. 142 ал. 2 т. 2 НК, 195 ал. 1 т. 5 НК, чл. 199 ал. 1 т. 2 НК, чл. 319а ал. 2 НК и др.

За тези случаи законодателят е предвидил в Наказателния кодекс легално определение-чл. 93 т. 12 НК-„Престъплението е извършено от „две или повече лица“, когато в самото изпълнение са участвали най-малко две лица“. Следователно от казаното в закона на първо място няма никакво съмнение, че подбудителите и помагачите не се обхващат от термина „от две или повече лица“ и на второ място-същият е валиден единствено и само за извършителите. Също така няма спор, че две или повече лица трябва да участват в изпълнителното деяние на едно и също конкретно престъпление, т.е. в извършването/осъществяването на престъплението.

В закона, обаче, липсва определение какво следва да се разбира под термина „две или повече лица“ и относимия към него „повече от едно лице“, когато същите се отнасят към пострадалите от престъпление. Това изисква тълкуване и намиране на точния смисъл, в който тези термини са употребени от законодателя в НК, тъй като формалното пренасяне на съдържанието на чл. 93 т. 12 НК определено не е правилния подход.

3. Тълкуване на термина.

На първо място следва да се посочи, че при разглеждането на термина „две или повече лица“ и относимия към него „повече от едно лице“ съвсем категорично може да се направи извод за броя на лицата-те винаги са повече от едно. Този извод-относно броят на лицата се прави без особено затруднение и съмнение при тълкуването на термина-безспорно е, че се касае за две или повече лица /повече от едно лице, които имат някаква съпричастност с престъплението. При хипотезата на авторство-това са извършителите /както бе посочено по-горе/-две и повече лица участващи в изпълнителното деяние на престъплението, а при засегнатите/жертвите на престъплението-това са пострадалите от същото и техният брой е по-голям от единица.

При даденото законово определение, отнасящо се до извършителите, е несъмнено, че участието на две или повече лица в изпълнението на престъплението /т.е. на изпълнителното

деяние/деяния/ се отнася само до общото им участие в едно и също престъпление, а не до няколко отделни престъпления. За прецизност следва да се посочи, че е възможно две или повече лица да участват в няколко различни престъпления, дори и в различно съизвършителство, но не това е основното в случая-преценката за наличието или не на участие на две или повече лица в извършването се отнася само до едно престъпление или за всяко конкретно, отделно извършено престъпление.

Няма спор също така, с оглед съдържанието на чл. 93 т. 12 НК, че определението, макар и да касае термина „две или повече лица“, в същност категорично и безсъмнено се отнася само до законовите текстове, касаещи извършителите на престъплението-„престъплението е извършено“.

Следователно макар да е налице граматическо и лексикално съвпадение при използването на термина по отношение на извършителите и пострадалите от престъпление, законодателят е изключил хипотезите на последните от определението на чл. 93 т. 12 НК. Безалтернативно и безпротиворечиво е приложението на определението само и единствено до онези хипотези имащи предвид извършителите на съответното престъпление. И това категорично се доказва от цитираното по-горе начало на дефиницията-„Престъплението е извършено“.

4. Връзка на термина с извършителите и пострадалите от престъплението.

Доколкото определението категорично е насочено само и единствено към извършителите, това, според мен, налага да се търси друг, по-различен подход в случаите, когато терминът се използва във връзка с пострадалите от престъплението. Ето защо при изясняването на съдържанието на термина „две или повече лица“ и близкият до него-„повече от едно лице“ (но на практика еднакъв по съдържание) в случаите, когато се използват по отношение на пострадалите от престъпление, е необходимо да се излезе от ограничителното тълкуване на чл. 93 т. 12 НК, още повече, че същото е насочено към извършителите на престъплението. И това е така, защото е напълно възможно с едно престъпление едновременно да се причинят вредни последици на „две или повече лица“/“на повече от едно лице“, но е напълно възможно пострадалите да са две или повече лица, но от две различни по времеизвършване, макар и еднакви по вид престъпления/деяния. Такава житейска хипотеза е напълно възможна и няма причина да се смята, че същата излиза извън обхвата на „две или повече лица“/“повече от едно лице“, когато се отнася до пострадалите от престъплението.

И ако хипотезата с различни деяния, но при условията на продължавано престъпление може да се възприеме като по-близка до определението в чл. 93 т. 12 НК и да се приеме, че от едно престъпление трябва да има повече от един пострадали, то онези случаи, при които са налице престъпления, които не се обхващат от чл. 26 НК, на практика попадат извън обхвата на това определение и механичното му пренасяне по отношение на тези казуси, с което считам, че правоприлагането се отдалечава от буквата и духа на закона при тях. Нещо повече-справедливостта в тези случаи също страда-извършителят получава по-леко от предвиденото наказание за реално извършеното престъпление, а това силно засяга вярата в справедливостта на закона и правоприлагащите органи.

Така например, когато при пътно-транспортно произшествие, се причинят предвидените в закона общественоопасни последици-средна телесна повреда, тежка телесна повреда или смърт на повече от едно лице, безспорно става дума за едно престъпление, което поражда вредни последици по отношение на няколко различни пострадали.

Друга законова разпоредба, обаче-тази по чл. 149 от НК дава възможност за по-различно тълкуване на термина, а оттам и за различно правоприложение.

Нека разгледаме двете възможни хипотези:

При първата реална хипотеза блудството може да е извършено по отношение на две или повече малолетни лица едновременно. Очевидно е при тази фактическа обстановка, че правилната квалификация безспорно би била във връзка с чл. 149 ал. 5 т. 1 НК-„ако е

блудствано с две или повече малолетни лица“, тъй като пострадалите от едно деяние лица са повече от едно.

Предвиденото наказание в този случай е лишаване от свобода от 5 до 20 години.

Възможна е, обаче, и втора житейска хипотеза, която дори се явява по-реалистична и възможна-извършителят да осъществи няколко блудства поотделно, извършвайки отделните престъпления по отношение на различни малолетни лица във всеки един от случаите, без между отделните престъпления да има влязла в сила присъда.

Така накрая пострадалите малолетни лица отново ще се окажат повече от едно, т.е. „две или повече“.

Защо тази хипотеза е по-реалистична и възможна ще се опитам да изясня в кратко отклонение-ако едновременно се блудства с две или повече малолетни лица всяко едно от тях би свидетелствало срещу извършителя и същият много трудно би се защитил от обвинението, представящи едни и същи факти. Ако обаче той блудства само с по едно лице всеки отделен път доказването би било изключително затруднено-дума срещу дума, различни обстоятелства, време, място и т.н. Ето защо намирам, че това е предпочитаният вариант от извършителите, което се доказва и от съдебната практика.

И тук стигаме до най-важният аспект-разликата в наказанията.

Ако следваме строго и без отклонение установеното разбиране за „две или повече лица“, изразено в чл. 93 т. 12 НК, би следвало да се предявят отделни обвинения за всеки различен случай, без да се прилага хипотезата на чл. 149 ал. 5 т. 1 НК. Само за прецизност ще посоча, че приложението на разпоредбата на чл. 26 ал. 1 НК не е възможно в случаите на извършени престъпления срещу личността-вж. ал. 6, макар това да е без значение (тъй като тук се появява друг проблем със справедливостта).

И ако не са налице хипотезите за повторност /ал. 3/ или престъплението „блудство“ да е извършено от „две или повече лица“ /ал. 4/ или хипотезите на чл. 149 ал. 5 т. 2-4 НК, най-тежкото предвидено наказание за няколкото отделни блудства срещу различни лица ще е „лишаване от свобода“ от 2 до 8 години и то при условията на „употреба на сила или заплашване“, „чрез използване на безпомощно състояние“ или „чрез привеждането му в такова състояние“ или „чрез използването на положението на зависимост или надзор“ /т.е. на основанията по ал. 2/. В случай на отсъствие на тези 4 квалифициращи обстоятелства предвиденото наказание е „лишаване от свобода“ от 1 до 6 години-чл. 149 ал. 1 НК.

При извършени повече от едно блудства по отношение на различни пострадали, без между отделните престъпления да има влязла в сила присъда, е възможно, а с оглед обществената опасност и степента на засягане на правата на пострадалите е задължително приложението на чл. 24 НК-наложеното най-тежко наказание да се увеличи с една втора. Така при няколко отделни блудства с общо повече от едно пострадало малолетно лице, засегнати от отделни престъпления наложеното при условията на чл. 24 НК наказание би било увеличено до 9 години / ал. 1/ и 12 години /ал. 2/ и то в случай, че поне за едно от тях е било наложено максималното наказание /съответно 6 или 8 години/.

Очевидно в представените хипотези е, че:

-пострадалите малолетни и в двете хипотези са „две или повече лица“;

-наказанието в единият случай би могло да бъде определено максимално на 20 години лишаване от свобода, а във втория случай-максимално на 9/12 години лишаване от свобода.

Така може да се окаже, че при еднакъв брой пострадали малолетни лица /и дори при по-голям брой при втората хипотеза/ на практика в зависимост от това дали блудствените действия са извършени едновременно по отношение на „две или повече лица“ или с отделни престъпления, но по отношение на две или повече лица, се явява една разлика във възможното наказание „лишаване от свобода“ от 8 и 11 години, разлика, която не намира никаква опора в закона и няма законово обяснение. Разлика има и в предвидения законен минимум в същите тези случаи-съответно от 4 и 3 години.

Самата законова формулировка сочи, е законодателят не е имал предвид такова различно прилагане на разпоредбата на чл. 149 ал. 5 т. 1 НК. Същият изисква в тази законова хипотеза само пострадалите лица да са малолетни и да са две или повече (като брой), без да определя

как следва да бъде постигнат този резултат-с едно престъпление или с няколко отделни такива по отношение на различни лица. Във втория случай е необходимо и достатъчно между отделните деяния спрямо различните лица да няма влязла в сила присъда, която да ги отдели.

Основният аргумент за подобно тълкуване и правоприложение е обстоятелството, че обществената опасност в хипотезата, когато блудствените действия са били извършени едновременно по отношение на две или повече малолетни лица, е напълно съпоставима и сравнима с обществената опасност, когато малолетните лица са пострадали от същите действия, но това е станало поотделно. Нещо повече-в този (втори) случай определено могат да се наведат аргументи, сочещи на много по-висока степен на обществена опасност на дееца, тъй като безспорно се касае за устойчива и продължителна упоритост в умисъла-както по отношение на броя на деянията и на пострадалите малолетни, така и по начина на извършване на деянията, така и с оглед подбора на жертвите на престъплението. Казаното до тук напълно се вписва и в изложената по-горе теза-че законодателят е дал задължителната дефиниция в чл. 93 т. 12 само и относно хипотезите с участието на извършителите, но не и за тези свързани с пострадалите лица, с което е дал възможност за преценка на всеки отделен случай. И това е съвсем логично с оглед различните житейски възможности водещи до „две или повече лица“ пострадали от престъпление.

Ето защо намирам, че противно тълкуване и приложение на термина „две или повече лица“/“повече от едно лице“ чрез механичното пренасяне на съдържанието на дадената в чл. 93 т. 12 дефиниция, би довело до необосновано стеснително тълкуване, а оттам и до незаконосъобразност при прилагането на термина, изразяващи се в нарушение на материалния закон и явна несправедливост спрямо извършеното от дееца.

Подобно тълкуване и приложение на нормата ще направи възможно едно лице да блудства поотделно с няколко малолетни лица и да получи по-леко наказание от друго, което е блудствало само веднъж, но едновременно със същия брой малолетни лица. Налице е такава съдебна практика-напр. Присъда от 24.06.2019г. по нохд №609/2018г. по описа на ОС-Русе, която е потвърдена от Решение на АС-ВТ. За съжаление последното не е обжалвано пред ВКС.

Този пример е показателен и за да се избегне подобна несправедливост следва да се приеме съвсем обосновано, че даденото в чл. 93 т. 12 НК определение за „две или повече лица“ в същност си отнася единствено и задължително само до извършителите на престъпления, но не обхваща всички възможни хипотези свързани с пострадалите лица, поради което механичното пренасяне на съдържанието и тълкуването му в този контекст във всички случаи, когато пострадалите са повече от едно лице, необосновано и незаконосъобразно стеснява приложението на термина „две или повече лица“/“повече от едно лице“ в случаите, когато се отнася до пострадалите лица, а това води освен до нарушение на материалния закон и до явна несправедливост на налаганите наказания.

Доколкото законово липсва времево ограничение за интервалите между блудствата с различните малолетни следва да се възприеме, че ограниченията в този смисъл са свързани само и единствено с наличието или не на влязла в сила присъда между отделните посегателства и изтичането на давност за някое от предходните деяния.

5. Заключение.

От всичко казано до тук могат да се направят няколко значими и напълно обосновани извода:

-дефиницията в чл. 93 т. 12 НК е насочена и се отнася единствено и само към извършителите на престъплението;

-дефиницията на чл. 93 т. 12 не се отнася към пострадалите от престъплението;

-ако се приеме, че е относима, се налага извод, че тя не обхваща всички хипотези по отношение на пострадалите лица, поради което не е приложима във всички случаи;

=на практика тази дефиниция обхваща само хипотезите, в които с едно престъпление се засягат няколко пострадали лица;

=дефиницията не обхваща случаите, в които са извършени няколко отделни престъпления с различни пострадали лица;

-неправилно е формалното пренасяне на даденото в чл. 93 т. 12 НК определение от извършителите към пострадалите лица-неправилно е механичното прилагане на дефиницията по чл. 93 т. 12 НК по отношение на всички житейски хипотези, от които са пострадали „две или повече лица“/“повече от едно лице“, защото това води до необосновано и незаконосъобразно стесняване на съдържанието на термините и приложението на закона, водещо до необосновано облагодетелстване на едно лице спрямо друго, извършили едно и също престъпление и засегнали еднакъв брой пострадали /винаги повече от един/-на практика води до несправедливост и възможност за това деецът да черпи необосновано права от неправомерното си поведение и причинен престъпен резултат;

-в хипотезите, в които законодателят е предвидил квалифициращи състави свързани с броя на пострадалите-„две или повече лица“/“повече от едно лице“ е задължително изследването на всички обстоятелства, за правилната преценка и законосъобразно и справедливо приложение на закона.

REFERENCES

Gerginov, A., (2005), Nakazatelno pravo na R Bulgaria, Osobena chast, (*Оригинално заглавие: Гергинов, А., доцент, доктор, Наказателно право на Р България, Особена част, София, издателство Софи-Р*)

Nenov, Ivan, Nakazatelno Pravo na NRB, Obshta chast (1972), (*Оригинално заглавие: Ненов, Иван, професор, доктор, Наказателно право на НРБ, Обща част, 1972, София, издателство „Наука и култура“*)

District Court of Ruse, criminal case №609/2018, Verdict №17/24.06.2019 (Оригинално заглавие Присъда №17/24.06.2019г. по ход №609/2018г. по описа на Окръжен съд-Русе)